

1547

ժԺ
37626

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

„ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՅԵՎ ՀՌՈՄԻ

ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ“ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Համալսարանների յեվ Մանկավարժական ինս-
տիտուցիաների պատմական ճակատների համար

2 SEP 2006

ՀՍԽՀ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎՈՐԱԿԱՎՈՐՄԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

№ 54   Ն Ե Ռ Ա Կ Ա Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Մ Ա Ն Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն   № 54

Ծ Ր Ը Գ Ի Ր

„ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՅԵՎ ՀՈՈՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ“ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Համալսարանների յեվ Մանկավարժական ինս-
տիտուտների պատմական ճակույցեաների համար

Թույլատրվում է ոգտվել մինչև բարձրագույն դպրոցների
Համամիութենական կոմիտեյի կողմից հաստատելը:

ԲԱԺԻՆ I. ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հին Հունաստանի աշխարհագրական պայմանները: Անտիկ հասարակութայն ժամանակագրական և յերկրաչին սահմանները: Միջերկրական ծովի աշխարհագրական պայմանները—մայր ցամաք, թերակղզիներ, կղզիներ: Պատմական միջավայրը առաջին հազարամյակում՝ մեր թվականությունից առաջ:

Բալկանյան թերակղզին և արևելայեղազը վորպես հին հունաստանի պատմական դարգացման կենտրոն: Հունաստանի աշխարհագրական պայմանները—լեռնազրությունը, ջրազրությունը, կլիման, հողը, հյուսիս-արևելյան միջերկրածովյան բնական հարստությունները: Հին Հունաստանի ամենակարևոր մարզերը: Կղզիները: Բնակեցման պրոբլեմը: Դասակարգային հասարակութայն գոյացման և դարգացման ընդհանուր ընթացքը հին Հունաստանում: Արտազրության անտիկ ձևի բնորոշումը:

2, ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

Նյութական հուշարձաններ: Հնագիտական գյուտերի պատմությունը—Ռոստի, Շլիմանի, Դերպֆելդտի, Եվանսի և ուրիշների աշխատանքները: Մերձակեծովյան հունական գաղութների պեղումները: Նյութական կուլտուրայի հուշարձանների կարևորագույն հավաքածուների բնորոշումը: Արձանագրությունները և նրանց նշանակությունը անտիկ կյանքի ուսումնասիրման գործում: Դյուցազնի գրություն: Ավանդությունների գրական մշակումն: Բնարեքություն: Դրամա: Պատմական գիտության ծագումը հույների մոտ:

1712-84

Բառառեզգիված (логотраф): Պատմաբաններ՝ Հերոդոտ, Ֆուկիդիդ, Բենեֆոնտ, Արիստոտել, Պոլիբիոս, Իիոզոր, Պլուտարքոս, Արրիանոս: Աշխարհագրագետներ՝ Ստրաբոն, Պալսանիոս: Հռետորների փրիսոփայական հեղինակություններն ու ճառերը վորպես պատմական աղբյուր: Պապիրուսներն ու նրանց ուսումնասիրությունը: Հունաստանի պատմության աղբյուրների հրատարակությունը: Նույն գրողների և բնագրերի թարգմանությունները ուսուցիչներ:

3. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿ

Հետաքրքրության առաջացումը դեպի հին Հունաստանը XVIII դարում: Վինկելման, Վոլֆ, Միտֆորդ: Հունաց պատմության մշակումը XIX դարի առաջին կեսում: Նիբուրը և նրա քննական մեթոդը: Ավգուստ Բեկը և վեմարձանագրության (эпиграфика) դարգացումը: Գ. Իրոտի «Հունաստանի պատմությունը»: Հին Հունաստանի պատմագրությունը XIX դարի մեջերին— Կ. Ո. Մյուլլեր, Իրոյզեն, Կուրցիուս, Բուզոլտ, Ֆյուստել-դե-Կուլանտ: Նոր ուղղություն XIX դարի վերջում—Բեկոխ, Պելման, Ե. Մեյեր: Ռուսական գիտությունը հին Հունաստանի մասին՝ Մ. Ս. Կուտորգա, Ֆ. Ֆ. Սոկոլով, Վ. Վ. Լատիշև, Ֆ. Ի. Միչչենկո Ս. Ա. Փեբելև, Բ. Յու. Վրպպեր, Վ. Պ. Բուդեակու, Մ. Մ. Խվոստով: Մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկները անտիկ Հունաստանի մասին: Հին Հունաստանի պատմության մշակումը խորհրդային գիտության մեջ:

4. ՀՆԱԳՈՒՅՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ

Բնակեցման պրոբլեմը հին Հունաստանում: Արտադրողական ուժերի զարգացումը և հազարամյակում մեր թվականությունից առաջ: Այսպես կոչված յեզեյան քաղաքակրթության զարգացումը: Յեզեյան քաղաքակրթության կենտրոններն ըստ հնագիտության տվյալների—Կրետե, Միկենա, Տերինթոս, Տրոյա, Որխոմեն, Թեսալիա: Ճարտարապետություն, կրետա-միկենյան դարաշրջանի արվեստն ու կենցաղը: Արխաիկ, հին Հունաստանի կապերը հին արևելքի յերկրների—Յեզեյաոսի, Փյունիկիայի, Հետամի, Բարելոնի հետ: Կրետական դպրություն: Կրե-

տեյի և Միկենի անկման պրոբլեմը: Հունական պատմաբանների տվյալները Հելլասայի սկզբնական պատմության մասին: Վաղեմի Հունաստանի պատմության արտացոլումն առասպելաբանության մեջ—«յերեք դար», Ժողովրդների տարագաղթը, ցեղային անունների ծագումը: Հույների ծովային արշավանքները և առասպելաբանություն:

5. ՀՈՍԵՐՈՍՅԱՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հոմերոսի պոեմները վորպես ժողովրդական ստեղծագործության արտադրանք: «Իլիականը» և «Վոդիսիականը» վորպես պատմական աղբյուրներ և այսպես կոչված՝ Հոմերոսյան հարց: Հույների տոհմական կարգի քայքայումն ըստ «Իլիականի» և «Վոդիսիականի» տվյալներին: Ենգելը հունական տոհմի քայքայման մասին: Հոմերոսի դարաշրջանի հունական հասարակության բնութագրումը—եկոնոմիկա, գյուղատնտեսություն, արհեստ, առևտուր, դասակարգային կազմը՝ ազնվապետություն, ազատ արտադրողներ, ստրուկներ: Պետական կազմակերպության նախահիմքերը—ժողովրդական հավաք, առաջնորդներ, առաջնորդների խորհուրդ, ցեղային թագավորներ (Ֆիլոքասիլեյներ): Հունական աշխարհածնություն (космогония): Դասակարգային իդեոլոգիայի նախահիմքերը: Վոլիմպիական պանթեոն: Աստվածների կապը հերոսների հետ և կրոնի ոգաագործումը հոգուտ տոհմային բարձր դասի տիրապետության հաստատման:

6. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԸ VIII—VII ԴԱՐԵՐՈՒՄ

Հունական հասարակությունն ըստ Հեսիոդի: Փոխանակման զարգացումը, հարստության կուտակումը և մասնավոր սեփականությունը: Տոհմական իրավակարգի հետագա քայքայումը—ճորտություն և ազատների դասակարգային շերտավորումը: Գյուղացիների դրությունն ըստ Հեսիոդի: Մինոյկիզմներ և քաղաքների աճը: Դասակարգային սպաքարը քաղաքներում և հույների լայն գաղութացման սկիզբը միջերկրական ծովի՝ ափագանում (Փոքր Ասիայի ափեր, Պրոպոնտիդա, Սև ծով, Հարավային Իտալիա, Սիցիլիա): Գաղութացման պրոբլեմը ժամանակակից գիտության մեջ: Հույները և սկյութացիք: Հունական դադութիների բնույթ

թը: VIII—VII դարերի գաղութացման ազդեցութիւնը արեւտադրական ուժերի գարգացման վրա: Ստրկութեան գարգացումը: Համահունչական սահմանումները (установление) նախահիմքերը—հասարակական խաղեր, տոնակատարութիւններ, պատգամախոսներ, տաճարներ, իորհրդածեսեր, կրօնական պաշտամունքներ: Ազնվատոնմիկները (эвпатрид) հաստատվելն ու աճը Հունաստանի համայնքների մեծամասնութեան մեջ: Մանր արտադրողների գրութիւնը: Հին Հունաստանի տարբեր մարզերի գարգացման անհամաչափութիւնը:

7. ՍՊԱՐՏԱ

Պելոպոնեսի մարզերը, Սպարտան—Լակոնիայի կենտրոն: Սպարտական նվաճումները Մեսինայում: Լակեդեմոնայի ազրաբային կարգը: Հողային սեփականութեան բնույթը: Սպարտական հասարակութեան զասակարգային բաժանումը—սպարտիտները («հավասարներ»), պերիեկներ, իլոտներ: Իլոտների դասակարգային պատկանելիութիւնը: Դասակարգային պայքարի ձևերը Սպարտայում: Կրիպտեսներ: Սպարտացիների կենցաղն ու դաստիարակութիւնը: Պետական կազմը—ժողովրդական հավաք, պետական խորհուրդ (герузия) և արքայական իշխանութիւնը: Սպարտայի քաղաքանութիւնը Պելոպոնեսում և գինւորական խորհրդի (սիմախիա) կաձմվելը: Սպարտան և նրա դերը մյուս հունական պետութիւնների ներքին պատմութեան մեջ:

8. ԱՏՏԻԿԱ VII—VI ԴԱՐԵՐՈՒՄ

Տոնմային կարգի քայքայում Ատտիկայում: Տոնմային հոգատեր ազնվականութեան տիրապետութեան դարգացումը: Կառավարման կազմակերպութիւնը—արքոնտութիւն (արхонтат) արիոպագոս (ареопар), ժողովրդական հավաք: Աթենքի նշանակութեան աճումը՝ վորպես արհեստատեւտրական գործունեութեան կենտրոնի: Ստրկատիրութեան գարգացումը: գյուղացիութեան դրութեան վատացումն Ատտիկայում: «Կիրոնյան խոսվութիւնը»: Դրակոնի առաջին գրած որենքները: Քաղաքական հեղափոխութիւն Սոլոնի ժամանակ: Դյուղացիութեան պարտային ստըրկութեան և պարտային հանձնառութեւն վերացումը: Սոլոնյան

«Մահմանադրութիւնը»: Դասակարգային պայքար Սոլոնից հետո: Պրիստրատի բունապետութիւնը: Հիպպիոս և Հիպպարքոս: Կլիսթենեսի բարեփոխումները: Տոնմային հարաբերութիւնների լուծարքը Ատտիկայում և ստրկատիրական «ղեմոկրատիայի» տիրապետութեան սկիզբը: Ատտիկան վորպես հունական «պոլիս»-ի նմուշ:

Բունապետութիւնը վորպես հետեանք զասակարգային պայքարի այլ քաղաք-պետութիւններում: Դասակարգային պայքարի արտացոլումը գրականութեան և արվեստի մեջ: Հունական դպրութեան գարգացումը: գիտութեան և փիլիսոփայութեան նախահիմքերը:

9. ՀՈՒՆԱ-ՊԱՐՍԱԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ԱԹԵՆԱԿԱՆ ԾՈՎԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Հունա-պարսկական պատերազմների պատճառները: Դարեհ 1-ի սկյութական արշավանքը: Փոքրասիական հույների ապստամբութիւնը, այդ ապստամբութեան հետեանքները: Պարսկական առաջին արշավանքները Հունաստանի դեմ: Մարաթոնյան ճակատամարտը: Կուսակցութիւնների պայքարն Աթենքում (Արիստիդես և Թեմիստոկլես) և գինւորական մեծ նավատորմի ստեղծումը: Քսերքսեսի արշավանքը: Պատերազմի գլխավոր փուլերը: Պարսիկների հաղթվելը և դրա պատճառները:

Պատերազմների հետեանքները—փոքրասիական քաղաքների ազատագրումը և առաջին աթենական ծովային միութեան կազմվելը: Յեգրիպոսի ապստամբութիւնը պարսիկների դեմ և հույների անհաջող ոգնութիւնը նրան: Աթենական ծովային դաշինքի փոխարկումն «աթենական պետութեան»: Կլիմոնի քաղաքականութիւնը: Աթենական պետութեան կազմակերպվելը:

Հույները և Սիցիլիան: Սիրակուսայի բարձրանալը: Զինվորական ընդհարում Կարթագենի և Ետրուսկների հետ: Սիցիլիական բունապետները և նրանց ներքին քաղաքականութիւնը:

10. ՊԵՐՏԻԿԼԵՍԸ ՅԵՎ ԱԹԵՆԱԿԱՆ ԴԵՍՈԿՐԱՏԻԱՆ

Դեմոկրատիայի աճումը հույների պարսիկներին հաղթելուց հետո: Քաղաքական կուսակցութիւններն Աթենքում և նրանց սոցիալական բազան: Ժորատիրական զեմոկրատիայի

հաղթանակը: Եֆիալտեսի և Պերիկլեսի բարենորոգումները: Աթենական պետությունն սահմանադրությունը V դարի միջին թվերին: Պերիկլեսը և նրա գործունեությունը: Շինարարությունն Աթենքում: Հունական ճարտարապետությունը: Առևտուրը և Աթենքի միջնորդային գործառնությունները: Պիրեյ նավահանգիստը: Հակասությունների աճը պոլիսի ներսում: Պերիկլեսի գեղարվեստական քաղաքականությունը: Հունական դրամայի ծաղկման շրջանը: Արիստոֆանի քաղաքական կատակերգությունը: Հունական փիլիսոփայությունն ու գիտությունը: Սոփիստները: Դեմոկրատիայի հակառակորդների յերւոյթը գրականության մեջ: Կեղծ-Բսենոֆոնոսյան պոլիտես: Աթենական պետության ճգնաժամի սկիզբը:

11. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵԿՈՆՈՍԻԿԱՆ V—IV ԴԱՐԵՐՈՒՄ

Ստրկական ձևի արտադրության զարգացումը՝ վորպես հունական պետությունների տնտեսական գործունեություն հիմքի: Ստրկությունը գյուղատնտեսության և արհեստների մեջ: Շուկաներ և ստրուկների քանակը:

Հունական առևտուրը: Դրամական տնտեսության զարգացումը և վաշխառությունը: Հունաստանի և գաղութային ծայրամասերի իրարից փոխադարձաբար կախված լինելը: Ստրկական աշխատանքը հանքերում: Տեխնիկան և ստրկական արդյունաբերություն կազմակերպչական ձևերը: Ստրուկների իրավաբանական և կենցաղային դրությունը: Ստրկությունից ազատ արձակվածներ: Մանր արտադրողների դրությունը:

Անտիկ հասարակության հիմնական հակասությունը և ստրուկների դասակարգային պայքարի ձևերը: Ստրուկների ապստամբությունը Պելոպոնեսում, Ատտիկայում և Ժոսում: Հակասություններ ստրկատիրական դասակարգի ներսում: Անտիկ տնտեսության բնական բնույթը: Արդիականացրած հայացքների քննադատությունը պատմագրության և ցիկլիզմի տեսության մեջ:

12. ՊԵՆՈՊՈՆԵՍԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Պելոպոնեսյան պատերազմի առաջացման տնտեսական և քաղաքական պատճառները: Պատերազմի առաջին փուլը: Պերիկլեսի անկումը: Կլեոն: Պատերազմական գործողությունների փո-

խադրումը ծովի վրա: Աթենքի քաղաքականությունը «դաշնակիցների» (Միտիլենի, Կորինթի) նկատմամբ: Կլեոնի մահը: Երկրորդ և հաջորդական կուսակցությունն Աթենքում: Երկրական հաջողությունը: Ալքիպիադիս: Միցիլյան արշավախումբը: Դեկիան պատերազմը: Ստրուկների փախուստն Աթենքից: Ոլիգարխիական Գետերիտներն (ցերքա) Աթենքում: 411 թվականի հեղաշրջումը: Ֆերամենի սահմանադրությունը: Դեմոկրատիայի վերականգնումը: Աթենքի վերջին հաջողությունները: Պարսկաստանի միջամտելը պատերազմին: Աթենքի պարտվելը և «30»-ի բռնակալության սահմանումը: Չափավորականների պայքարը դեմոկրատիայի համար և 403 թ. սահմանադրությունը:

13. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԸ IV ԴԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍՈՒՄ

Պատերազմի հետևանքով հակասությունների սրումը: Տնտեսական ճգնաժամ հունաստանում: Մանր արտադրողների պրոլետարացումը և վարձկանության զարգացումը: Անտիկ դեմոկրատիայի քայքայումը: Սպարտայի գերակշռումը: Ագեսիլայի արշավախումբը դեպի պարսկաստան: Կորնթոսի պատերազմը: Անտալիդիայի հաջողություն: Աթենքի ծովային դաշինքը: Թեբեյի բարձրացումն ու անկումը: (Եպամինոնտ և Պելոպիդես): Հունական ուշ ժամանակյա բռնապետությունն արևմուտքում: Դիոնիսիոսի սիցիլիական պետությունը:

Ճգնաժամի արտացոլումը Իդեոլոգիայի մեջ: Սոկրատեսը և նրա գործունեությունը: Պլատոնը և նրա ուսուցիչները— «Պլոտիա» և «Որենքներ»: Արիստոտելը և նրա տեսությունները պետական կյանքի մասին: Մենանդրի կենցաղային կատակերգությունը: Հունական գիտությունները:

14. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ ՅԵՎ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

Մակեդոնիան և նրա ազգաբնակչությունը: Մակեդոնիայի համառոտ պատմությունը մինչև Փիլիպոս II-ը: Փիլիպոսի վերանորոգումները և պայքար Հունաստանում գերիշխանություն ստեղծելու համար: Մակեդոնական և հակա-մակեդոնական կուսակցությունների պայքարն Աթենքում.—Իսոկրատ, Եսխինես, Փոկիոն, Դեմոսթան: «Սրբազան պատերազմ» և Փիլիպոսի ներթա-

փանցումը Միջին Հունաստան: Խերոնեյան ճակատամարտ: Պան-հելլենական կոնգրես Կորնթոսում: Փիլիպոսի մահը, Ալեքսանդրի գահ բարձրանալը և հակամակեդոնական շարժման, ճնշումը Հունաստանում: Հունական գյուտարարական արվեստը, վորպես դասակարգային պայքարի արացուցում V—IV դարերում—Մի-րոն, Պոլիկլեա, Ֆիդիաս, Սկոպաս, Պրակսիտել, Լիսիպ: Հունա-կան նկարչությունը և զեղարվեստական արդյունաբերությունը:

15. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱԿԵԴՈՆԱՑՈՒ ՄԻԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արևելքի հունա-մակեդոնական նվաճումը: Պարսկաստանի ներքին դրությունը: Ալեքսանդրի արշավանքների հիմնական փուլերը: Հունա-մակեդոնական ուղղիցիան Ալեքսանդրի բանա-կում: Արշավանք զեպի Հնդկաստան և բանակի դրությունը: Ալեքսանդրի ներքին քաղաքականությունը: Ալեքսանդրի մահը: Կուսակցությունների պայքարը Բաբելոնում և կուսակալություն անաշին բաշխումն Ալեքսանդրի զորապետների մեջ: Զորապետ-ների և եպիդոնների կռիվը: Ճակատամարտ Իսսի մոտ և Ալեք-սանդրի միապետություն բաժանումը յերեք թագավորություն-ների:

16. ՇԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Պաղոմեոսյան Յեզիպոս: Յեզիպոսի ազդարային կազմը: Արդյունաբերությունը: Պետական մենաշնորհումներ: Յեզիպոս-սի արտաքին առևտուրը III—I դարերում: Ալեքսանդրիայի առևի-տըրա-արդյունաբերական նշանակությունը: Պաղոմեոսի փոր-ձը՝ Յեզիպոսից դուրս հողեր ձեռք գցելու: Տեղական աղգարը-նակություն շարժումը հույների և մակեդոնացիների դեմ: Իա-սակարգային պայքար հելլենական Յեզիպոսում և նրա ձե-վերը:

Սելևկիացիների միապետությունը: Նրա տարբերությունը պաղոմեոսյան Յեզիպոսից: Արևելքի հունական գաղութացու-մը: Ազդարային հարաբերություններն Ասիայում: Ներքին և արտաքին առևտուր: Պատերազմներ և Սելևկյանների միապե-տություն թուլացումը: Ստեղծումն նոր պետությունների—Հուս-դոս, Պերգամ և այլն:

17. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ՇԵԼԼԵՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ՇՈՒՆԱՍՏԱՆՈՒՄ

Տնտեսական ճգնաժամի խորացումն ու դասակարգային հա-կասությունների սրումը Բալկանյան թերակղզում: Պայքար Հու-նաստանի համար հելլենական միապետությունների մեջ: Խոշոր հունական պետությունների անկումը III դարում: Ստրուկոնի ապստամբությունը Ատտիկայում և Բիոսում (Դրիմակ): Ազդա-րային շարժում Սպարտայում: Ադիսի և Կլեոմենի բարենորո-գումները: Նաբիսի բռնապետությունը: Ուշ-հունական դաշինք-ներ— Ալեյական և Նաոլիական: Հոմի միջամտելը հունա-մակե դոնական դործերին և Մակեդոնիայի ու Հոմաստանի նվաճումը:

• Արևմտյան Հունաստանը III դարում: Ագաթոկլեսի Սիցիլի-ական թագավորությունը: Հունական պոլիսների անկումն Ի-տալիայում և Սիցիլիայում ու նրանց նվաճվելը Հոմի կողմից:

18. ՇԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Արևելքի ազդեցությունը հունական քաղաքակրթության վրա: Գիտությունների բաժանումը փիլիսոփայությունից: Դրական գիտելիքները—մաթեմատիկայի, ֆիզիկայի, մեխանիկայի, աստ-ղաբաշխություն, աշխարհագրություն անը: Եկլիդ, Արքիմեդ, Երատոսթեն, Հիպպարխ, Հերոն: Տեխնիկայի (մանավանդ զին-վորական և շինարարական) անը: Բժշկականություն, բուսաբա-նություն, կենդանաբանություն: Ալեքսանդրյան «Մուսեյոն» մա-տենադարանը: Հելլենական լեզվաբանություն, զեղարվեստական գրականություն և փիլիսոփայություն: Կրոնական սինկրետիզմ: Հելլենական պլատոնիկ արվեստներ՝ ալեքսանդրյան, հոդոսյան, պերգամյան, սիկիոնյան և այլ դպրոցները:

19. ՇՈՒՆԱԿԱՆ ՄԵՐՉՍԵՎԾՈՎՅԱՆ ՔԱՂԱՔ—ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հյուսիսային և արևելյան Սևծովյան հունական գաղութնե-րի կազմակերպման պատմությունը: Հույները և սկյութացիք: Սկյութական պետությունների կազմվելը: Նյութական կուլտու-րայի հուշարձանները և պեղումների հայտարարած արձանագրու-

թյունները ԽՍՀՄ- հարավում: Բոսֆորյան թագավորութիւնը և նրա համառոտ պատմութիւնը: Սպարտակիրազներ և Պերիսագո- ներ: Սարուկների ապստամբութիւնը 11 դարում՝ մեր թվակա- նութիւնից առաջ: Միհրդատ Պոնտացի և բոսֆորյան թագա- վորութիւն անկումը: Հռոմայեցիների արշավախումբը դեպի Սև ծով և հունական գաղութների նվաճվելը հռոմայեցիների կողմից: Հու- նական քաղաքակրթութիւնը և նրա ազդեցութիւնը ԽՍՀՄ-ի ժողովուրդների քաղաքակրթութիւն վրա:

ԲԱՃԻՆ II. ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԳԻՆ ՀՈՒՄԻ

1. ՀՈՒՄԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Պատմագրութիւնը դասակարգային պայքարի պատմու- թյան կապակցութեամբ: Հետաքրքրութիւն արթնացում դեպի անտիկ աշխարհը՝ Վերածնութիւն դարում: Հռոմի պատմագրութիւ- նը լուսավորութիւն դարում (Մոնտեսկյո, Դիքլոն, Բոֆոր): Գի- տութիւն դարգացումն ըստ հին Հռոմի XIX դարում (Նիբուր, Հեդել Մոմզեն, Յոլստել զե կուլյանժ): Իմպերիալիզմի դարաշրջանի պատմագրութիւնը—Կ. Բյուխեր, Ե.Մեյեր, Պելման, Սալլիոլի, Ֆերրերո, Մ. Վեբեր և ուրիշները: Նրանց պատմական կոնցեպցի- աները հին Հռոմի դարգացման և անկման մասին: Հռոմեական պատմագրութիւն դարգացումը Ռուսաստանում: Ռուսաց լեզվով յեղած աշխատութիւններ Հռոմի մասին: Հին Հռոմի պատմութիւն մարքսիստական մշակումը:

2. ՀԻՆ ՀՈՒՄԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

Հռոմեական պատմութիւն աղբյուրների տեսակները: Իրա- կան հուշարձաններ, արձանագրութիւններ, դրամներ, դրավոր աղբյուրներ: Համեմատական-ազգագրական և լեզվաբանական տվյալներ:

Հռոմայեցիների պատմութիւն աստիճանով: Տարեգիրներ՝ Հռոմեական պատմագրողներ: Պատմաբաններ՝ Ֆաբիոս Պիկատը՝ Պոլիբիոս, Դիոգոր, Սալլուստիոս, Լիբիոս, Դիոնիսիոս: Յիցերո- նի տվյալները: Պլուտարքոս և հռոմեական գործիչների մասին՝ նրա տված կենսագրականը: Ապիանը, Տակիտոսը, Սվետոնիոսը

ը, Դիոն Կասիոսը, Կատոնը, Վարրոնը, Կոլումելլան և Պարադիո- սը գյուղատնտեսութիւն մասին: Վիտրուվիոսը, Փրոնտինը, Պլինիոսը և Վեգեցիոսը հռոմեական տեխնիկայի և շինարարա- կան արվեստի մասին: Ուշժամանակյա հռոմեական պատմաբան- ներ՝ Ամմիան Մարցելին, Որոգիոս, Յեվարոպիոս, Պրոկոպիոս, Յեվսերիոս: Իրավաբանական հուշարձաններ: Գրիստոնեական գրականութիւնը վորպես աղբյուր: Հռոմեական գեղարվեստա- կան գրականութիւն պատմական տվյալները: Հնագիտութիւն, եպիգրաֆիկայի և պալեոլոգիայի տվյալները:

3. ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՐԿԻՐԸ ՅԵՎ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Իտալիան և միջերկրածովյան աշխարհագրական սիստեմը: Հողը և կլիման՝ Ծովը և կղզիները: Ծովափնյա գծի բնույթը և տարբերութիւնը հունաստանից: Իտալիայի հիմնական շրջան- ները: Ազգաբնակչութիւնը պրոբլեմը: Իտալիայի ազգացեղական կազմի խառնարդեացութիւնը: Հունական գաղութացումը: Ետ- բուսական պրոբլեմը: Ն. Յա. Մարրի տեսութիւնն այդ հարցի մասին: Ետբուսկները վորպես Իտալիայի հնագույն շերտ: Լա- տինները և Իտալացիք:

4. ՀՈՒՄԵԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎՍԴԵՄԻ ՇՐՋԱՆԸ. ՊԱՏՐԻԿՆԵՐԻ ՅԵՎ ՊԼԵԲԵՅՆԵՐԻ ՊԱՅԲԱՐԸ

Հռոմեական պատմական հնավանդութիւն բնույթը: Հռո- մեական համայնքի ձևակերպվելը: Ետբուսկական ժամանակաշը- ջանն Իտալիայի պատմութիւն մեջ: Թագավորական ժամանա- կաշրջան: Սոցիալական կարգ—պատրիկներ և պլեբեյներ, խնա- մականներ և կլիենտներ, ստրուկներ: Պատրիկների և պլեբեյնե- րի մեջ յեղած հակասութիւնների սրումը: Ամբոխի շերտավո- րումը: Պարտային իրավունք և պայքար հողի համար: Այսպես կոչված՝ Սերվիոս Տուլիոսի օրենքների խնդիրը: Տրիբունու- թիւն հիմնումը: Տասներկու ազյուսակների օրենսդրութիւնը: Պլեբեյների քաղաքական իրավունքներ նվաճելը (մինչև Գոր- տենզիոսի օրենքը 287 թ.):

5. ԿԱՂ — ՇՌՈՍԵԱԿԱՆ ՀԱԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՆՐԱ
ԸՆԴԱՐՁԱԿՎԵԼԸ.

Բարձր ազնվականության (нобилитет) հիմնվելը և հոռմեական հասարակապետության սահմանադրությունը: Սովորական և արտակարգ մադիստրատներ: Սենատ: Հրապարակական ժողովներ (КОМИЦИЯ): Իտալիայի նվաճումները: Պատերազմ Նորուսիների հետ: Գալլերի արշավանքը: Լացիումի հնազանդվելը: Սամնիտական պատերազմները: Պայքար հարավային Իտալիայի համար: Պատերազմներ Պյուրոսի հետ: Հռոմեական բանակը և նրա կազմը: Իտալիայի կազմակերպումը Հռոմի իշխանության տակ: Գաղութներ, ինքնուրույն քաղաքներ, համայնքներ՝ առանց քվեարկելու իրավունքի, լատինական գաղութներ, զաշնակիցներ:

6. ՊՈՒՆԻԿՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ — ԱՌԱՋԻՆ ՅԵՎ
ՅԵՐԿՐՈՐԴ

Կարթագեն: Նրա տնտեսական և հասարակական քաղաքական կազմը: Գաղութներ: Քաղաքակրթության բնույթը: Հռոմի բնիկարման պատճառները Կարթագենի հետ: Պայքար Սիցիլիայի համար: Առաջին պունիկյան պատերազմը: Հռոմեական զինվորական նավատորմի ստեղծվելը: Ռեզուլի աֆրիկական արշավանքը: Հռոմի հաղթանակը և 241 թվականի հաշտությունը: Վարձկանների ապստամբությունը Կարթագենում: Բարկիդներն Իսպանիայում: Հռոմի քաղաքականությունը հյուսիսային Իտալիայում: Գայ Ֆլամինիոսը:

Հաննիբալի քաղաքականությունն Իսպանիայում և պատերազմությունը Հռոմի հետ պայքարելու: Յերկրորդ պունիկյան պատերազմը: Հաննիբալի արշավանքը: Ճակատամարտեր Տիցինի և Տրեբիայի մոտ: Գալլերի ապստամբությունը: Դասակարգային պայքարը Հռոմում: Ֆլամինիոս: Ճակատամարտ Տրազիմենյան լճի մոտ: Ֆարիոս Մաքսիմ: Նրա գործերակերպը և գյուղացիությունը, անբավականությունը: Կանններ: Պատերազմի հետագա ընդացքն Իտալիայում: Պայքար Սիցիլիային և Իսպանի-

ային տիրելու համար (Սցիպիոններ): Դաստրուբալի արշավանքը: Սցիպիոնի աֆրիկական արշավանքը և ճակատամարտ Չամի մոտ: Հաշտություն պայմանները:

7. ՇՌՈՍԻ ՆԵՐԹԱՓԱՆՑՈՒՄՆ ԱՐԵՎԵԼՔ. ՅԵՐՐՈՐԴ
ՊՈՒՆԻԿՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Իրությունն արևելքում: Հռոմի քաղաքականությունն արևելքում: Յերկրորդ մակեդոնական պատերազմ: Հռոմի միջաժրեակը Հունաստանի ներքին գործերին: Պատերազմ Անտիոքի հետ: Պատերազմ Պերսոսի հետ: Մակեդոնիան հռոմեական գավառ: Ապստամբությունը Հունաստանում: Կորնթոսի թալանը: Յերկրորդ պունիկյան պատերազմ և Կարթագենի ավերումը: Հռոմեական պետության յերկրային սահմանները:

8. ԻՏԱԼԻԱՅԻ ԵԿՈՆՈՍԻԱՆ II ՅԵՎ I ԴԱՐԵՐՈՒՄ՝ ՄԵՐ
ԹՎԱԿԱՆՈՒՅՈՒՆԻՑ ԱՌԱՋ

Նվաճումների ազդեցությունը: Գավառային կառավարման թիստեմը: Գավառների կողպուտը և արժեքների հոսքն (приток) Իտալիա: Հռոմեական վաշխառուները և կապիտալի կենտրոնացումը (публиканы): Փոփոխություններ Իտալիայի գյուղատնտեսության մեջ: Գյուղացիության քայքայումը: Հողային սեփականության կենտրոնացումը: Սոշոր հողային տնտեսության զարգացումը: Ստրկատիրության աճը: Հռոմեական ստրկության բնույթը և նրա տարբերությունը հունականից: Ստրուկների իրավաբանական և կենցաղային դրությունը: Ըստրկատիրության ազդեցությունը գյուղատնտեսության վրա: Ազատ արձակվածները և նրանց դերը Հռոմի տնտեսության մեջ:

9. ԱՏՐՈՒԿՆԵՐԻ ՇԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅԱՆ ՍԿԻԶԲԸ ՅԵՎ ԳՐԱԿԻՅԱՆ
ՆԵՐԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ստրուկների շարժման սկիզբը: Պայքարի առաջին ձևերը: Ստրուկների վաղաժամ յիլույթները: Առաջին մասսոյական ապստամբությունը Սիցիլիայում: Նրա ընթացքն ու զարգացումը:

Միջլիակաւան հեղափոխութեան արձականգնեը հոռմեակաւ պե տութեան տարբեր տեղերում:

Արիստոնիկի ապստամբութեունը Պերգամում: Գրակիւսյան ների շարժումը: Տիբերիոս և նրա ազրարային որենքի նախա գիծը: Ֆուլվիոս Ֆլակ: Կայ Գրակիւր և նրա ռեֆորմները: Հոռ մեակաւն դեմոկրատիայի պառակտումը: Գրակիւսյանների շարժ ման պատմական նշանակութեունը: Ազրարային որենստվութեուն գրակիւսյաններից հետո: Հեղափոխութեան տվյալ փուլի սոցիա րակաւն նշանակութեունը Հոռմի պատմութեան համար:

10. ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐ II ՅԵՎ I ԴԱՐԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԸՇՈՒՄ ՅԵՎ ՍՈՒԼԼԱՆՅԱՆ ՌԵԱԿՑԻԱՆ

Յուզութեան պատերազմը: Մերիոսի զինվորական բարե նորոգումը և նրա պատմական նշանակութեունը: Պայքար կիմ վրների և տետոնների դեմ: Ստրուկնիկի յերկրորդ սիցիլիական ապստամբութեունը և նրա արձագանգներն Արևելքում: Իեմոկ րատական շարժում Հոռմում: Ապուլիյ Սատուրնին: Լիվիոս Իրոզ կրտսեր: Իաշնակիցների պատերազմը և իտալական դյու ղացիութեան յելույթը: Պատերազմ Միհրդատի հետ: Պատերազմ Մարիոսի և Սուլլայի մեջ: Առաջին սուլլանյան ռեակցիան Մարիանյան հեղաշրջումը Հոռմում և քաղաքացիական ստրկատերերի իշխանութեան կենտրոնացման ձև՝ հեղափոխու րթեան դեմ:

11. ՍՊԱՐՏԱԿՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿԵՍԱՐԻ ՅԵԼՈՒՅՔԸ

Սոցիալական պայքարի սրումը: Ստրկատիրական դե մոկրատիայի ճգնաժամը: Յելույթ նրա դեմ: Գրազիատորների ապստամբութեունը՝ Սպարտակի գլխավորութեամբ: Ապստամբու րթեան ընթացքը: Տարածայնութեուններ ապստամբների մեջ: Կրասոս և Պոմպեոս: Սպարտակի անկումը և սպարտակյանների հետագա պայքարը Իտալիայի հարավում: Պայքար Հոռմում իշ

խանութեան համար: Նախասուլլանյան սահմանադրութեան վերահաստատումը: Պայքար ծովահենների դեմ: Պոմպեոսն Արև վելքում: Առաջին դավադրութեունը հասարակապետութեան դեմ (65 թ.): Մերվիլիոս Ռուլլի ազրարային որինագիծը: Կատիլինան և նրա յելույթը հասարակապետութեան դեմ: Կատիլինայի դավադրութեունը և Յիցերոնը: Կատիլինյան ների շարժման բնույթը: Կեսարի յելույթը և նրա քաղաքա կանութեունը 60-ական թվականներին:

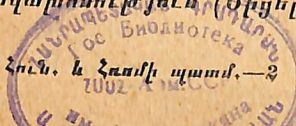
12. ՀՌՈՍԵԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՋԸ. ՊԱՅՔԱՐ ԶԻՆՎՈԱԿՐԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Առաջին յեռապետութեունը: Կեսարը նվաճում և Գալիան: Կրասոսն արևելքում: Առաջին յեռապետութեան բաժան-բաժան լինելը: Պայքար Կեսարի և Պոմպեոսի միջև: Կեսարի դիկտա տուրան: Նրա բարենորոգումները: Կեսարի մահը: Պայքար իշ խանութեան համար նրա մահից հետո:

Յերկրորդ յեռապետութեունը: Տարագրում (проскрипция): Ճակատամարտ Փիլիպոսների մտ: Իշխանութեան բաժանումը: Ազրարային հարցն Իտալիայում: Պայքար Մեկտ Պոմպեոսի դեմ: Անտոնիոսի քաղաքականութեունը արևելքում: Պայքար Ոկտա վիանոսի և Անտոնիոսի միջև: Ճակատամարտ Ակցիումի մտ: Յի գիպոսի միացումը: Հոռմեական հասարակապետութեան անկ ման սոցիալական պատճառները և զինվորական դիկտատուրա սահմանելը:

13. ՀՌՈՍԵԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ետրուսկական և վաղ-հունական ազդեցութեուններ: Հնա գույն հոռմեական կրոնը և նրա հելլենացումը: Հոռմեական գը րականութեան սաղմնավորումը (Եննեոս, Անդրոնիկոս, Նիբիոս): Հոռմեական կատակերգութեունը և նրա ներկայացուցիչները (Պլալտոս, Տերենցիոս): Հոռմեական պատմական դիտութեունը (Սալլուստիոս, Իրոզը Միցիլիացի, Իրոնիսիոս Հալիկարնասցի, Տիտոս, Լիբիոս և այլն): Պերճախոսութեուն և քաղաքական հրապարակապետութեուն (Յիցերոն և այլն):

1712-89

Հոռմեական կենցաղի հեղինակացումը: Սցիպիոնների խմբակը: Հասարակապետութեան անկման շրջանի հոռմեական տեսաբանութիւնը: Հոռմեական փիլիսոփայութիւնը և նրա ներկայացուցիչները (Լուկրեցիոս Կար):

14. ՀՈՌՄԵԱԿԱՆ ԿԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆ—I-Դ. ՅԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ԾԱՅՐԱՄԱՍՈՒՍ

Հոռմեական կայսրութիւնը վորպես ստրկատերերի զինվորական զիկտատուրա: Պրինցիպատը վորպես նրա սպիցիֆիկ ձև: Ոգոստոս, նրա ֆինանսական, սոցիալական, վարչական և զինվորական քաղաքականութիւնը: Հոռմեական քաղաքակրթութիւնն Ոգոստոսի ժամանակ: Գրականութիւնը և շինարարական արվեստը (Վիրգիլիոս, Հորացիոս, Ուլիզիոս, Վիրտուլիոս):

Տիրերիոս, Կալիգուլա, Կլավդիոս: Ստրուկների հուզումները: Հասարակապետական ուղիղիցիան և ահաբեկչական սեփիմի զորացումը: Պրետորիանները և ապարատի բյուրոկրատացումը: Ազատ արձակվածներ, նրանց նշանակութիւնը. Ներոն: Հեղափոխական և զիմազրական արամազրութիւնների աճումը: Ապստամբութիւն գավառներում: Քաղաքացիական պատերազմ 68—69 թվականներին: Հարկման աճը: Ֆլավիոս: Յիլիլիսի ապստամբութիւնը: Հրեական ապստամբութիւն: Դոմիցիան և նրա միահեծանութեան ձգտելը: Պայքար Սենատի դեմ:

15. ՀՈՌՄԵԱԿԱՆ ԿԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆ II-Դ.

Տրայանոս: Իտալական հողատիրութիւնն ամրապնդելու փորձեր: Պետական բարեգործութեան աճը: Տրայանոսի արտաքին քաղաքականութիւնը: Կայսրութիւնն ընդարձակելու ամենաբարձր կետը: Բյուրոկրատացում Ազրիանոսի ժամանակ: Բար—կոբերի ապստամբութիւնը Հրեաստանում: Անտոնին Պիոս և Մարկոս Ավրելիոս: Կայսրութեան ներքին և արտաքին դրութեան վատթարացումը Մարկոս Ավրելիոսի ժամանակ: Ապստամբութիւն գավառներում: Ճնշում կայսրութեան սահմանների վրա: Կոմմոդը և նրա արտաքին քաղաքականութիւնը: Միահեծանական տրամադրութիւնների զորացումը: Անտոնինների տոհմի վերջը:

Հոռմեական գավառները II դարում: Արևելյան գավառները: Առևտրի զարգացումը: Արտաքին առևտուրը (Չինաստանի և Հնդկաստանի հետ): Արևմտյան գավառները: Քաղաքների աճը: Քաղաքային կառավարչութիւն, — զեկուրիոններ և քաղաքային մագիստրատներ: Պետական վերահսկողութիւն քաղաքային ֆինանսների վրա: Գալաական և քաղաքային շարժումներ: Սոշոլը և մանր հողատիրութիւն Անտոնինների ժամանակաշրջանում: Կոլոնատի առաջացումը և նրա զարգացումը: Կոլոնները մասնավոր և կայսերական կալվածներում: Գերմանացիներին բնակեցնելը կայսրութեան ծայրամասերում:

16. ՃԳՆԱԺԱՍ III ԴԱՐՈՒՍ

Քաղաքացիական պատերազմ և Սեբերների տոհմը: Իշխանութեան ապարատի զինվորականացումն ու բյուրոկրատացումը: Սոշոլը հողատիրութեան աճը: Կոլոնատի զարգացումը: Հարկերի ճնշումը: Ժողովրդական մասսաների աղքատացումը: Արհեստների, առևտրի անկումը, ֆինանսական ճգնաժամ: Սենատի իշխանութեան թուլացումը: Կարակալլայի հրովարտակը 312 թ.: Սենատական սեակցիա Ալեքսանդր Մեծերի ժամանակ և նրա խորտակումը:

Յերրորդ դարի զինվոր կայսրեր. Մակսիմիանոսի ահաբեկիչ սեփիմը: Քաղաքային ներքնախավերի և գյուղական աղքատնակութեան անբավականութիւնը: Գորգիանների շարժումը (238): «Սենատորական» կայսրեր: Բարբարոսների—պարսիկների, գոթերի, ալեմանների ներխուժումը: Կենարոնական իշխանութեան անկումը: Կայսրութեան հողի վրա ինքնուրույն պետութիւնների կազմվելը: Գյուղացիների, ստրուկների և քաղաքային արհեստավորների շարժումը—դրամահատների ապստամբութիւնը Հոռմում: Բազաուզների (գալական գյուղացիների—Մ. Թ.) շարժման սկիզբը: Մոստալուտ հեղափոխութեան ճնշման և կայսրութիւնը վերականգնելու փորձ՝ Ավրելիանոսի և Պրոբոսի ժամանակ:

17. ԲՐԻՍՏՈՆԵՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԾԱԳՈՒՄԸ

Քրիստոնեկությունը վորպես ճորտատիրական հասարակության անկման կրոն: Քրիստոնեկության առաջացման պրոբլեմը: Քրիստոնեկության մասին յեղած բոլոր աղբյուրների առասպելական կամ կեղծ բնույթը-1-դ: Քրիստոնեկությունը վորպես սինկրետիկ կրոն: Հրեկությունը, արևելյան կրոնները, ժողովրդական հավատալիքները, փիլիսոփայությունը (ստոյիցիզմ և նեոպլատոնիզմ) վորպես քրիստոնեկության բաղկացուցիչ տարրեր: 11 դարի համայնքների սարածման շրջանները: Յեպիսկոպոսական թեմերի դերը և նրանց կազմակերպությունը: Յեկեղեցական վերնախավի և ներքնախավերի մեջ յեղած պայքարի սկիզբը (հերձված): Յեկեղեցու պայքարը կառավարության դեմ և այսպես կոչված՝ «հալածանքներ»:

18. ՈՒՇ ԺԱՄԱՆԱԿՅԱ ՀՈՒՍԵԱԿԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅՈՒՆ

Դիոկղետիանոս և հեղափոխության ժամանակավոր ճշնշումը: Պետության նոր ձև (Դոմիանոս): Կայսրության բաժանումը: Դիոկղետիանոսի բարեփոխումները—հրաման գնեղի մասին, ֆինանսական բարեփոխություն, հարկային բարեփոխություն: Բյուրոկրատիայի դերն ուշժամանակյա կայսրություն ժամանակաշրջանում: Դիոկղետիանոսի կրոնական քաղաքականությունը: Հռոմեական սահմանների ամրացումը: Հռոմեական բանակի վայրագացումը: Պայքար իշխանություն համար՝ Դիոկղետիանոսի հաջորդների մեջ: Կոնստանդիանոս: Նրա դաշինքը քրիստոնեական յեկեղեցու հետ: Միլանյան հրամանագիր: Դոմինատի սխտեմի ավարտումը: Մայրաքաղաքի տեղափոխումն արևելք: Յեկեղեցին վորպես պետական ապարատի մի մասը: Հերձվածների դարգացումը վորպես հեղափոխական շարժման ձևի: Ազոնիստիկների շարժման սկիզբը: Արիոսականություն: Նիկիական ժողով: Հեթանոսությունը: վերականգնելու փորձերը Հուլիանոսի ժամանակ:

19. ԵԿՈՆՈՄԻԿԱՆ ՅԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՈՒՇԺԱՄԱՆԱԿՅԱ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ստրկատիրական լատիֆունդիայի կործանումը և նոր ձևի խոշոր կալվածքի կազմվելը: Կոլոնատի հետագա զարգացումը: Կոլոնների ճորտացումը: Պետությունների միջամտությունը անասական կյանքին: Պարտագիր մատակարարման սխտեմ: Կոլլեգիանների ծառայագրումը: Պետական խոշոր արհեստանոցների կազմակերպումը՝ պարտագիր աշխատանքով: Կուրիալների ճորտացումը: Իրամեերի անարժեքացումը: Առևտրի անկումը: Հարկերի բնավճարացումը: Դոմինատը վորպես հողատերերի դիկտատուրա:

20. ԱՏՐՈՒԿՆԵՐԻ ՈՒ ԿՈՂՈՆՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԲԱՐԲԱՐՈՍՆԵՐԻ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄԸ: ԿԱՅՄՐՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Գոթերը և Հուաները: Վեստգոթերի բնակեցումը Բալկանյան թերակղզում:

Վեստգոթերի ապստամբությունը: Բալկանյան թերակղզու ավերումը և Վալենտի կործանումը: Ապստամբություններ հռոմեական կայսրության զանազան մասերում: Բազաուզների ապստամբությունը Գալլիայում և Իսպանիայում, իսկ ազոնիստիկներինը՝ Հռոմեական Աֆրիկայում: Թեոդոս և կայսրություն վերջին միավորումը: Կայսրության վերջնական բաժանումը՝ արևելյանի և արևմտյանի Թեոդոսի մահից հետո: Վեստգոթերի նոր ապստամբությունը Ալարիխի առաջնորդությունը: Վեստգոթերի և ստրուկների միացումը հռոմեական կայսրության դեմ: Ալարիխը վերցնում է Հռոմը: Հուանների արշավանքը: Ատիլլա: Հռոմի կողոպտվելը վանդալների ձեռքով: Բարբարոսական պետությունների կազմվելը Արևմտյան կայսրության հողամասում: Հռոմեական վերջին կայսր Հռոմուլ Աուգուստուլը: Արևմտահռոմեական կայսրության անկումը: Արեվելա-հռոմեական կայսրության վիճակը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԾՐԱԳՐԻ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐ

Առաջին բաժնի համար. Հին Հունաստանի պատմությունը

ՀԻՄՆԱԿԱՆ

ՄԱՐԲՍ ՅԵՎ ԵՆԳԵԼՍ—Անտիկոլոթյան մասին. Ժող. Ս. Ի. Կովալյովի խմբ. 1932 թ.

ԵՆԳԵԼՍ—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը:

ԼԵՆԻՆ—Դասախոս. պետության մասին. հեղ. և հ. XXIV.

ՍԵՐԳԵՅԵՎ—Հին Հունաստանի պատմությունը. 1934 թ. Սոցիալիզմ:

ԿՈՎԱԼՅՈՎ—Անտիկ հասարակության պատմությունը հ. 1. «Հունաստան» Սոցիալիզմ. 1937 թ.

ՍՏՐՈՒՎԵ—Քրեատոմատյա հին պատմության. հ. 1. 1936 թ.

ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ—հ. II. Հին Հունաստան, գլ. V. VII.

ԼՐԱՑՈՒՑԻԶ

ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ—Հրատ. ԳԱԻՄԿ. հ. II. մասն 1. և II. «Հունաստան» (ամբողջը):

ՎԻՊՊԵՐ—Հունաստանի պատմությունը կլասիկ ժամանակաշրջանում:

ՊԵԼՍԱՆ—Ուրվագիծ հունական պատմության և աղբյուրագիտության:

ԲԵԼՈՒՍ—Պատմությունը Հունաստանի. մ. 1 և II.

Յերկրոդ բաժնի համար—պատմ. հին Հունի

ՀԻՄՆԱԿԱՆ

ՄԱՐԲՍ ՅԵՎ ԵՆԳԵԼՍ—Անտիկոլոթյան մասին. Ժող. Կովալյովի խմբագր.

ԵՆԳԵԼՍ—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության ծագումը գլ. VI.

ԼԵՆԻՆ—Դասախոս. պետության մասին հ. XXIV. հղ 362—377:

ՍՏԱԼԻՆ—Ճառ. հարվածային կոլխոզնիկները | համագումարում | ԿՈՎԱԼՅՈՎ—Անտիկ հասարակության պատմությունը. մ. II Հոտմ, Սոցիալիզմ. 1936 թ.

ՍՏՐՈՒՎԵ—Քրեատոմատյա հին պատմության. մ. II.

ԼՐԱՑՈՒՑԻԶ

ՍԵՐԳԵՅԵՎ—Հոգվածներ «Պատմությունը միջնակարգ դպրոցում» ամսագրում 1936 թ.:

ՄԻՇՈՒԼԻՆ—Սպարտակյան ապստամբություն. 1936 թ.:

ՄԻՇՈՒԼԻՆ—Սպարտակյան ապստամբություն և Հոտմ. կայսրության անկումը. 1936 թ.:

ՎԻՊՊԵՐ—Ուրվագիծ Հոտմ. կայսրության պատմության:

ՆԻԶԵ—Ուրվագիծ Հոտմ. պատմության և աղբյուրագիտության:

Խմբ. Ս. ԲՈՒԳՈՒՄՅԱՆ

Սրբագրիչ Կ. ՊՆՏՐՈՍՅԱՆ

Դավլետի լիազոր Կ.—8262. Գառեր № 72 Տիրաժ 800

Հանձնված է արտադրության 13 նոյեմբերի. 1937 թ.,

Մտորագրված է տպագրելու 19 նոյեմբերի. 1937 թ.,

Ուսուցիչներէ Վերակազմման Ինստիտուտի տպարան,
Ցերեան, Մարքսի փողոց № 17

«Ազգային գրադարան»

NL0409778

592

9170 50 4.